

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kinnulan kunta kiittää mahdollisuudesta lausua valmiuslain kokonaisuudistusta koskevasta esitysluonnoksesta. Kunta pitää uudistusta lähtökohtaisesti tarpeellisenä ja ajantasaisena, sillä turvallisuusympäristön muutokset sekä viime vuosien kriisit ovat osoittaneet varautumisen ja poikkeusolojen toimivaltuuksien merkityksen.

Muuttunut turvallisuusympäristö, laaja-alaiset häiriötilanteet sekä poikkeusolojen uhat edellyttävät selkeää ja ajantasaista sääntelyä viranomaisten toimivaltuuksista ja vastuista.

Kinnulan kunta korostaa erityisesti kuntien roolia kriisinkestävyyden ja väestön arjen turvaamisen keskeisinä toimijoina. Sääntelyn tulee olla selkeää, toimeenpanokelpoista ja kuntien resurssit huomioivaa. Kinnulan kunta katsoo, että uudistus on kokonaisuutena kannatettava, mutta sen toimeenpano edellyttää riittäviä resursseja, selkeitä johtamisjärjestelyjä ja alueellisen operatiivisen päätösvallan säilyttämistä.

Kinnulan kunta katsoo, että jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulee:

1. turvata alueellisten turvallisuus- ja valmiustoimijoiden riittävät resurssit,
2. säilyttää alueellinen operatiivinen päätösvalta ja joustavuus,
3. varmistaa selkeät johtamis- ja ohjausjärjestelyt eri hallintotasojen välillä, sekä
4. huolehtia poikkeusolojen kustannusten täysimääräisestä kompensatiosta.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Kinnulan kunta kannattaa varautumisvelvollisuuden määritelmän laajentamista kaikkiin oloihin sekä velvoitetta huolehtia varautumisesta myös hankittaessa palveluja ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Selkeä velvollisuus varautua myös tässä laissa säädettyjen toimivaltuuksien käyttöön selkiyttää varautumisvelvoitetta. Yhtenäistä, organisaatorajat ylittävää varautumista tulee tukea ministeriötasolta lähtien.

Riskien hallitsemiseksi Kinnulan kunta kannattaa uusien, muuttuneiden valvonta-, ohjaus- ja sopimussuhteisiin liittyvien velvoitteiden ja vastuiden selkeyttämistä. Alueellisesti tarkasteltuna tarvitaan yksiselitteinen määrittely siitä, mikä taho vastaa tehtävien kokonaiskoordinaatiosta. Muutokset edellyttävät sekä kuntia, että yrityksiä ja yhteisöjä koskevien lakien ja velvoitteiden uudelleenarviointia poikkeusoloja koskien.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Kunta kiinnittää huomiota siihen, että varautumisvelvollisuus ei koskisi julkisia hallintotehtäviä hoitavia yhteisöjä. Tämä voi jättää varautumisvelvoitteita katveeseen esimerkiksi jätehuollon kaltaisissa yhtiötetyissä palveluissa.

Kunta pitää ajantasaista riskienarviointia koskevaa velvoitetta perusteltuna. Velvoitteen toimeenpano edellyttää kuitenkin riittävää ohjausta ja käytännön tukea erityisesti pienille kunnille. 8 §:n säännös edellyttää ajantasaista riskienarviointia. Kysymyksessä on uusi velvoite, joka tarkoittaa varautumisen vähimmäisvaatimuksia. Säännöksessä on kyse toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten jatkuvasta seurannasta, mikä on lähtökohtaisesti tarpeellinen velvoite. 9 §:ssä asetetaan yksityiskohtaisemmat velvoitteet varautumiselle, vähimmäisvaatimukset valmiussuunnitelman sisällölle ja velvollisuus perehdyttää henkilöstö. Kinnulan kunta kannattaa ehdotusta, mutta esittää, että riskienarvioinnin kokonaisuudessa huomioitaisiin myös maakunnalliset varautumisen yhteistyörakenteet

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Kunta pitää tärkeänä, että poikkeusolojen aikana toteutettujen toimien vaikutuksia arvioidaan ja tarvittaessa hyvitetään. Sääntelystä ei kuitenkaan käy ilmi, voisivatko myös kunnat saada hyvitystä poikkeusolojen toimien aiheuttamista kustannuksista. Tämä tulisi selkeyttää jatkovalmistelussa.

Työryhmän mietinnössä korostetaan valmiuslain ajantasaistamista vastaamaan monimutkaistuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia. Valmiuslain tulee huomioida nykyinen ymmärrys kokonaisturvallisuuden uhkista, kuten hybridi- ja laaja-alaisesta vaikuttamisesta sekä esimerkiksi massiivisesta maahantulosta.

Kinnulan kunta suhtautuu myönteisesti muutosehdotuksiin, ja korostaa uusien määrittelyjen johdonmukaisuuden sekä perustuslain ja muiden lakien yhteensopivuuden merkitystä. Kinnulan kunta pitää perusteltuna, että poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöönotto tapahtuu

valtioneuvoston käyttöönotto- ja soveltamisasetuksilla (4 luku, § 9–12) ja että menettelyyn liittyy eduskunnan valvonta. Tämä turvaa toimien oikeudellisen kestävyuden ja demokraattisen legitimitetin.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottomenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

Tulee kiinnittää huomiota siihen, että asetustasoinen päätöksenteko on luonteeltaan hallinnollista ja voi olla ajallisesti hitaampaa kuin operatiivinen tilanne edellyttää. Esimerkiksi pelastustoiminnan ja ensi vaiheen väestönsuojelutoimien johtaminen paikallisella tasolla tapahtuu usein minuuttien ja tuntien aikajänteellä. Tämän vuoksi Kinnulan kunta näkee tärkeänä, että alueellisille viranomaisille tulee säilyttää riittävä toiminnallinen joustavuus ja päätösvalta välittömiin operatiivisiin toimenpiteisiin, ja että asetusten valmistelussa tulee hyödyntää systemaattisesti paikallisten ja alueellisten toimijoiden operatiivista asiantuntemusta sekä alueellista tilannekuvaa.

Koronapandemiasta saatujen kokemusten perusteella päätöksentekoa koskevien kriteerien tarkentaminen on tärkeää. Kinnulan kunta haluaa korostaa selkeää vastuunjakoa sekä tarkasti määriteltyjä toimivaltasuhteita. Päätöksenteon riittävän nopeuden ja oikea-aikaisuuden varmistamisen lisäksi tarvitaan velvoite eri viranomaistahojen paikalliseen/alueelliseen yhteistoimintaan sekä ennen mahdollisia poikkeusoloja (varautuminen) että niiden aikana, riippumatta kulloisestakin kokonaisvastuuta kantavasta tahosta.

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kinnulan kunta esittää, että 34 §:ssä ”Julkisen hallinnon tiedonhallinnan turvaaminen” säädetyn toimivaltuuden käyttöönotto olisi mahdollista myös 11 § 1 momentin 4 kohdan mukaisissa poikkeusoloissa (hyvin laajalle levinnyt ja vaikutuksiltaan ihmisten henkeä ja terveyttä erityisen vakavasti vaarantava tartuntatauti). Tieto- ja viestintätekniisten palveluiden merkitys ja tarpeellisuus

korostuu voimakkaasti vaarallisen tartuntataudin aiheuttamissa poikkeusoloissa, vaikka poikkeusolot aiheuttanut olosuhde ei itsessään vaaranna tv-t-palveluita.

Kunta kannattaa mahdollisuutta pitää valtuuston kokous painavista syistä suljettuna, koska poikkeusoloissa käsiteltävät asiat voivat sisältää turvallisuuteen liittyviä salassa pidettäviä järjestelyjä.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta pitää tärkeänä, että kunnilla on poikkeusoloissa riittävät keinot turvata riittävä työvoima lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Kirjaukset mm. palvelussuhteen ehdoista, työ- ja virkaehtosopimusten poikkeamisen sekä työvelvollisuuden osalta ovat tärkeitä.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Huomioitava on, että 45 §:ssä säädetyn väestönsuojelutehtävien suorittamisvelvollisuuden osalta tulisi tarkentaa, miten ratkaistaan tilanne, jossa eri viranomaisten työvoiman tarve kohdistuu samoihin työntekijöihin. Esimerkiksi pelastusviranomaisen voi määrätä henkilöitä puhdistamistehtäviin.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot: Kunnilla on sellaista omaisuutta, maa-alueita, aineita ja tarvikkeita sekä kyvykkyyttä tukea eri viranomaisten toimintaa tässä valmiuslaissa säädetyllä tavalla, että kunnille muiden viranomaisten toimesta asetettavat vaatimukset voisivat jossain tapauksessa vaarantaa kuntien omat toiminnot ja tässä laissa määrättyjen velvollisuuksien toimeenpanon. On myös mahdollista, että useampi viranomaisen voi tarvita samoja resursseja. Asiaa olisi syytä käsitellä valmiuslain perusteluissa. Viimeistään poikkeusoloissa toimeenpanoasetuksia annettaessa tämä kokonaisvaikutus on syytä ottaa huomioon ja tarvittaessa käyttää 25 §:n mukaista etusijajärjestystä.

75 §:n mukainen väestönsuojeluun tarvittavien tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuus on nykyisessä valmiuslaissa osoitettu kiinteistönomistajalle. Tässä valmiuslain ehdotuksessa tehtävä osoitetaan yksinomaan kunnille. Lisäksi päätöksentekotasoa nostetaan pelastusviranomaiselta valtioneuvostolle. Tehtävään varautuminen edellyttää ennakkollista varautumista kunnilta, esimerkiksi sopimusten tekemistä betonielementtituottajien kanssa tai muutoin hankkimaan ja varastoimaan tilapäisen väestönsuojan rakentamiseen tarvittavia tarvikkeita. Säännöksen toimeenpano edellyttää myös työvoimatarpeen arviointia. Varautumissuunnitelmissa tulisi arvioida riskiperusteisesti, millä alueilla ja missä kunnissa tällaisen toimivaltuuden käyttö on todennäköisempää. Kuntien on myös mahdollista varautua säännöksen toimeenpanoon yhteistyössä. Säännös kasvattaa kuntien varautumisen kustannuksia. Myöskään säännöksen toimeenpanoon tarvittavaa henkilökuntaa ei välttämättä ole riittävästi.

77 § Siirtyneen väestön majoittamiseen tarvittavien huoneistojen luovutusvelvollisuus:

Vastaava toimivaltuus on nykyisessä valmiuslaissa määrätty kunnille. Kinnulan kunta näkee perusteltuna, että toimivaltuus siirtyy hyvinvointialueelle, jolla on hätämajoituksen, ruokahuollon ja muun huollon järjestämisvastuu siirretylle väestölle. Huomattakoon kuitenkin, että kunta on vastuussa puolustustilalain 27 §:n mukaan siirretyistä: ”Henkilölle, joka tämän lain nojalla on määrätty muuttamaan asuinpaikastaan, on tilapäisen asuinkunnan järjestettävä valtion varoin kohtuullinen majoitus ja toimeentulo.” Jos puolustustilalain 27 §:n mukainen tilanne edellyttäisi joukkomajoitusta, kuntien on mahdollista järjestää sitä vain omissa tiloissaan tai vapaaehtoiseen sopimukseen perustuen muissa tiloissa.

Toimivaltuutta käytettäisiin kuntien tiloihin vain silloin, kun kysymys ei ole 153 §:n mukaisesta yhdessä sovitusti järjestettävästä evakuoitikeskuksesta. Jos hyvinvointialue ottaa kunnan tilan käyttöön 77 §:n mukaisella toimivaltuudella on kunnan mahdollista saada 155 §:n mukaista korvausta mahdollisesta vahingosta. 153 §:n nojalla hyvinvointialueelle majoituskäyttöön luovutetun tilan käytöstä ei sen sijaan ole mahdollista saada korvausta myöskään vahinkotapauksessa.

On huomioitava, että kunnilla on myös poikkeusoloissa palvelujen järjestämisvelvollisuus, eikä esimerkiksi opetuskäytössä olevien tilojen varaaminen evakuoitikeskuskäyttöön ole ongelmaton. Kuntien on tarjottava kasvatuspalveluja oppivelvollisuusikäisille, joita on myös kuntaan siirtyneen väestön joukossa. Tämä aiheuttaa haasteita myös opetukseen käytettävien tilojen riittävyydelle, jolloin opetuskäyttöön varatut tilat eivät voisi olla ensisijaisia paikkoja evakuoitikeskuksille.

Hyvinvointialueiden tulisi evakuoitikeskuspaikkoja kartoittaessaan ottaa laajemmin huomioon myös alueellaan yksityisessä käytössä olevat tilat sekä muidenkin viranomaisten käytössä olevat tilat.

Yhteenvedon Kinnulan kunta korostaa, että hyvinvointialueiden ja kuntien vastuurajapinta siirtyneen väestön huollossa ja evakuoitikeskusten järjestämisessä jää osin epäselväksi. Erityisesti kustannusvastuun ja henkilöstöresurssien osalta sääntelyä tulee täsmentää.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen:

Kinnulan kunta esittää, että 89 §:n rajoitukset ja kiellot kohta 7 muotoiltaisiin ”energiantuotannon, varastoinnin, siirron ja jakelun, raaka- tai polttoaineita tai muita välttämättömiä hyödykkeitä.” Muotoilu kattaisi esitettyä paremmin energiahuollolle tarpeellisten materiaalien ja hyödykkeiden saannin.

Kulutushyödykkeiden osalta kunnat eivät enää myöntäisi vähittäiskaupan ostolupia nykyisen valmiuslain 33 §:n mukaan, vaan siirryttäisiin käyttämään ostokiintiöitä. Tämä voi sujuvoittaa menettelyä, mutta toisaalta voi heikentää läpinäkyvyyttä ja oikeusturvaa.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Opetustoiminta ja kasvatus:

Esityksessä 101 §:n toimivaltuudet voitaisiin ottaa käyttöön valmiuslain 11 §:n 1 momentin 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Kinnulan kunta ehdottaa arvioitavaksi, voisiko toimivaltuuksien käyttöön ottaminen olla tarpeellista myös valmiuslain 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa (suuronnettomuudet).

Varhaiskasvatus

On kannatettavaa, että varhaiskasvatusta koskeva säännös ehdotetaan siirrettäväksi nykyisen valmiuslain 88 §:n 3 kohdasta opetusta ja koulutusta koskevan säännöksen yhteyteen, koska varhaiskasvatus ei enää kuulu sosiaalipalveluihin vaan on osa kasvatus- ja koulutusjärjestelmää.

Kinnulan kunta pitää hyvänä, että valmiuslain toimivaltuussäännöksiä harkitaan uudistettavan siten, että se mahdollistaisi varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuuden rajaamisen. Muutos vaikuttaisi antavan nykyistä enemmän toimivaltuuksia kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisvelvoitteen rajoittamiseen valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa. Kinnulan kunta pitää harkinnanarvoisena, että varhaiskasvatuksen normaaliolojen lainsäädäntöä kehitetään siten, että siihen sisältyvät riittävät ja ajantasaiset säännökset erilaisten poikkeus- ja häiriötilanteiden (kuten työtaistelu, pandemia, välittömästi infraan vaikuttava tilanne ja henkilöstön puute muusta kuin rekrytoinnista

johtuen) varalta. Ajantasainen ja riittävä sääntely edistää myös kuntien poikkeus- ja häiriötilanteisiin varautumista ja valmistautumista.

Henkinen kriisinkestävyys ja resilienssikyvykyys ovat sivistyspalveluiden keskeinen tehtävä. Poikkeusoloissakin vahva tahtotila on, että opetusta ja koulutusta ei keskeytetä. Näin ollen 101 §:n 1 momenttiin ehdotettu lisäys mahdollisuudesta valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa siirtyä valtioneuvoston asetuksella etäopetukseen on perusteltu. Ehdotuksesta poiketen Kinnulan kunta esittää pohdittavaksi, että mahdollisuus etäopetukseen siirtymisestä valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa ulotettaisiin koskemaan myös esiopetusta.

Myös lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa painopiste siirtyi koronaepidemian aikana lähiopetuksesta muihin opetusmuotoihin. Kinnulan kunta näkee, että opetuksen ja koulutuksen osalta on tärkeää, että myös normaaliolojen lainsäädäntöä kehitetään siten, että siihen sisältyy riittävät ja ajantasaiset säännökset erilaisten poikkeus- ja häiriötilanteiden varalle. Esimerkiksi perusopetuksessa etäopetuksen mahdollistaminen tulee huomioida jo normaaliolojen lainsäädäntöä kehitettäessä. Tämä tukee valmiuslain mukaisiin poikkeusoloihin varautumista.

Valmiuslain kokonaisuudistuksen jatkovalmistelun yhteydessä on myös hyvä pohtia, ovatko valmiuslain järjestämisvelvollisuuden ja etuuksien rajoittamista koskevat toimivaltuudet riittävät. Lisäksi ratkaisut, jotka edellyttäisivät kunnilta ja koulutuksen järjestäjiltä yksilökohtaisia kasvatuksen ja koulutuksen järjestämiseen sekä ateria-, kuljetus- ja majoitusetuuksia koskevia hallintopäätöksiä, ei ole poikkeusoloissa tarkoituksenmukainen.

Käsitteiden osalta huomioitavaksi, että aamu- ja iltapäivätoiminta ei kuulu kunnan subjektiivisiin järjestämisvelvoitteisiin.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Välttämättömän rakentamisen turvaaminen:

Lakiluonnoksen 141 §:n mukaan poikkeusoloissa rakentamishankkeen tai infrastruktuurin rakentamista koskevan hankkeen saa aloittaa tai sitä jatkaa vain, jos sille myönnetään aloitus- tai jatkamislupa. Aloitus- tai jatkamislupa on myönnettävä välttämättömään rakentamiseen. Kinnulan kunnan näkemyksen mukaan väestön elinolojen ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömän vesihuollon vaatimat rakennus- ja korjaustyöt ovat poikkeusoloissa välttämätöntä rakentamista ja ne tulee lisätä 141 §:n 3 momentin listaukseen. Sen lisäksi pykälän 4 momenttiin tulee lisätä vesihuollon kiireelliset rakennus- ja korjaustyöt. On tärkeää, että ne vapautetaan aloitus- ja jatkamisluvasta vastaavasti kuin kiireelliset energihuollon rakennus- ja korjaustyöt. Vesihuollon häiriintyminen viivästyvien korjaustöiden vuoksi näkyy välittömästi väestön elinmahdollisuuksissa ja yhteiskunnan toiminnassa. Lisäksi korjauksen viivästyminen voi aiheuttaa laajaa haittaa ja vaaraa purkautuvien vesimassojen tai leviävien jätevesien vuoksi.

Rakennustuotteiden ostolupa

Ostolupakäytännöille tulee luoda yhtenäinen valtakunnallinen malli tai digitaalinen sovellus, jota voidaan hyödyntää kaikissa valmiuslain mukaisissa ostoluissa. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kukin toimija osana varautumistaan kehittää oman ostolupamenettelyn. Ostolupamenettely edellyttää myös rekisterin perustamista, mikä puoltaa valtakunnallisen yhteisen ostolupajärjestelmän kehittämisen tarpeellisuutta.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lämmön ja vedenjakelun säännöstely:

Ohjaustehtävä olisi kunnille uusi. Ohjaustehtävän sisältö ja merkitys jää joltakin osin epäselväksi. Ohjaustehtävä olisi sidottu kiinteästi työ- ja elinkeinoministeriön ehtoihin, jolloin ohjaukseen liittyvää harkintavaltaa ei tosiasiallisesti ole, jolloin kysymys olisi enemmänkin valvontatehtävästä, johon liittyisi mahdollisuus antaa määräyksiä (ohjausta). Esiin nousee kysymys siitä, onko kunnalla riittävää tietotaitoa sekä teknisiä mahdollisuuksia ryhtyä ohjaamaan lämmöntuotantoa. Kinnulan kunta huomauttaa, että pienten kuntien ja niiden kaukolämpöyhtiöiden mahdollisuudet valvoa ja säännöstellä lämmönjakelua ovat teknisesti rajalliset. Ilman etävalvontaa olevissa kohteissa säätäminen olisi suoritettava manuaalisesti. Toisena vaihtoehtona on, että kaukolämpöyhtiö

rajoittaa kaukolämmön käyttöä toteuttamalla vuorottelevat tai kiertävät katkot kaukolämpöverkossa. Kuntien mahdollisuus valvoa loppuasiakkaiden lämmönkäyttöä on rajallinen. Valvonta edellyttää asiakaskohtaista tiedonsaantia kaukolämpöyhtiöiltä.

Vesi- ja jätehuollon turvaaminen:

Vesihuollon osalta pykälät ovat voimassa olevaa veloitetta yksityiskohtaisempia ja laajempia sisältäen uusia toimivaltuuksia. Säännökset voivat olla tarpeelliset, mutta niiden sisältöjä on vielä syytä tarkentaa erityisesti pienten kuntien näkökulmasta.

Jätehuollon turvaamista koskevat pykälät ovat uusia niissä säädettäisiin toimivaltuudesta velvoittaa jätehuollon toimija suorittamaan ihmisten terveydelle aiheutuvan vakavan vaaran tai haitan estämiseksi välttämättömiä jätteen käsittelyä ja kuljettamista koskevia tehtäviä pykälässä määritellyissä poikkeusoloissa. Säädökset ovat Kinnulan kunnan näkemyksen mukaan tarpeelliset. Voimassa olevassa valmiuslaissa ei ole jätehuoltoa koskevaa sääntelyä lainkaan. Kunta, että jätehuolto on tunnistettu ja otettu huomioon valmiuslaissa yhtenä yhteiskunnan kriittisenä toimintona. On hyvä, että perusteluissa on täsmennetty, että velvoite tulisi aina suhteuttaa toimijan tosiasiallisesti käytössä olevaan kapasiteettiin.

Maa- ja kalatalouden alkutuotannon säännöstely:

Kinnulan kunnan näkemyksen mukaan kuntien varautuminen ostolupien myöntämiseen ei ole tällä hetkellä ajan tasalla. Ostolupakäytännöille tulee luoda yhtenäinen valtakunnallinen malli tai digitaalinen sovellus, jota voidaan hyödyntää kaikissa valmiuslain mukaisissa ostoluissa. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kukin toimija osana varautumistaan kehittää oman ostolupamenettelyn. Ostolupamenettely edellyttää myös rekisterin perustamista, mikä puoltaa valtakunnallisen yhteisen ostolupajärjestelmän kehittämisen tarpeellisuutta.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiluonnoksen 141 §:n mukaan poikkeusoloissa rakentamishankkeen tai infrastruktuurin rakentamista koskevan hankkeen saa aloittaa tai sitä jatkaa vain, jos sille myönnetään aloitus- tai jatkamislupa. Aloitus- tai jatkamislupa on myönnettävä välttämättömään rakentamiseen. Kinnulan kunnan näkemyksen mukaan väestön elinolojen ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömän vesihuollon vaatimat rakennus- ja korjaustyöt ovat poikkeusoloissa välttämätöntä rakentamista ja ne tulee lisätä 141 §:n 3 momentin listaukseen. Sen lisäksi pykälän 4 momenttiin tulee lisätä vesihuollon kiireelliset rakennus- ja korjaustyöt. On tärkeää, että ne vapautetaan aloitus- ja jatkamisluvasta vastaavasti kuin kiireelliset energihuollon rakennus- ja korjaustyöt. Vesihuollon häiriintyminen viivästyvien korjaustöiden vuoksi näkyy välittömästi väestön elinmahdollisuuksissa ja yhteiskunnan toiminnassa. Lisäksi korjauksen viivästyminen voi aiheuttaa laajaa haittaa ja vaaraa purkautuvien vesimassojen tai leviävien jätevesien vuoksi.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain ehdotus tarkoittaa kuntien vastuuta tukea hyvinvointialuetta järjestämisvelvollisuudessa osoittamalla hyvinvointialueen käyttöön tarpeellisia kiinteistöjä, henkilöstöresursseja, ruokahuollon palveluja ja välttämätöntä infrastruktuuria. Vastuiden rajapinta jää kuitenkin kirjauksessa epäselväksi. Toisaalta pykälän mukaan hyvinvointialue on velvollinen järjestämään siirtyneelle väestölle sen tarvitseman hätämajoituksen ja ruokahuollon sekä muut kiireellisen ja välttämättömän huolenpidon edellyttämät palvelut. Lain perusteluiden mukaan kuntien olisi kuitenkin osoitettava hyvinvointialueen käyttöön esimerkiksi henkilöstöresursseja ja ruokahuollon palveluita. Tältä osin järjestämisvastuu sekoittuu tuottamiseen. Kirjaus ei myöskään ota kantaa kustannustenjakoon, jos kunta tuottaa hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelua kuten ruokahuollon palvelut.

Vastuurajapinta tulee selkiyttää valmiuslaissa. Tällä hetkellä hyvinvointialueet sopivat kuntien kanssa erilaisista vastuurajapinnoista evakuointikeskuksia koskien, mikä on aiheuttanut epäselvyyksiä.

Valtakunnallinen ohjaus evakuointikeskusten perustamiseksi on jäänyt puutteelliseksi. Esimerkiksi kunnan voidaan edellyttää hankkivan evakuointikeskuskiinteistöihin varavoimakoneet, mikä on tuottaa kunnalle tuntuvia kustannuksia jo normaaliaikana. Kunnalle voidaan myös esittää majoitustarvikkeiden hankintaa, varastointia tai osallistumista kustannuksiin. Ehdotuksena voi myös olla, että kunta järjestäisi evakuointikeskuksen omistamaansa tilaan ja osoittaisi evakuointikeskukselle henkilökunnan. Hyvinvointialueen viranomaiset kävisivät vain tarvittaessa evakuointikeskuksessa. Tässä toimintamallissa kunta toimisi evakuointikeskuksen ja sen toiminnan tosiasiallisena järjestäjänä.

Evakuointikeskusten varautumisjärjestelyjen kustannukset liittyvät olennaisesti vastuurajapintaan. Kinnulan kunnan näkemyksen mukaan hyvinvointialueiden tulisi lain mukaisen järjestämisvastuullisena vastata kaikista majoitukseen, muonitukseen ja muuhun huoltoon liittyvistä kustannuksista ja tarvittaessa myös kustantaa ne kunnille, mikäli kunta ottaa yhteisessä varautumissopimuksessa vastuun näistä kustannuksista. Esimerkiksi mahdolliset ulkoa ostettavat palvelut, kuten vartiointi tai ruokahuollon palvelut kuuluisivat lähtökohtaisesti hyvinvointialueiden kustannusvastuulle. Kuntien kustannusvastuulle taas kuuluisivat evakuointikeskuskiinteistöjen ja tarvittavan infrastruktuurin kuten sähkön, lämmön ja vesihuollon kustannukset. Kunnan henkilöresurssien käyttöä ei korvattaisi. Nyt säädetyn pykälän nojalla on riski, että säännöstä tulkitaan siten, että kunnilta voidaan edellyttää tilojen ja infrastruktuurin lisäksi esimerkiksi evakuointikeskusten henkilökunta sekä ruokapalveluiden järjestäminen. Tulkinta johtaa varautumisessa toimintamalliin, jossa hyvinvointialue päättää muodollisesti evakuointikeskuksen perustamisesta, mutta käytännössä kunnat järjestävät evakuointikeskuksen kaikki toiminnot, henkilökunnan, käytettävän rakennuksen sekä muut tarvittavat palvelut.

Hyvinvointialueilla on myös oikeus 77 §:n mukaisesti ottaa evakuointikeskuskäyttöön muu kuin kuntien omistama tila. Näissä tapauksissa kunnat eivät vastaisi kiinteistöihin liittyvistä kustannuksista. On huomioitava, että kunnilla on myös poikkeusoloissa palvelujen järjestämisvelvollisuus, eikä esimerkiksi opetuskäytössä olevien tilojen varaaminen evakuointikeskuskäyttöön ole ongelmaton. Kuntien on tarjottava kasvatuspalveluja oppivelvollisuusikäisille, joita on myös kuntaan siirtyneen väestön joukossa. Tämä aiheuttaa haasteita opetukseen käytettävien tilojen riittävyydelle, jolloin ainakaan opetuskäyttöön varatut tilat eivät voisi olla ensisijaisia paikkoja evakuointikeskuksille.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Lehtonen Marja-Kristiina
Kinnulan kunta